

Program profilaktyki logopedycznej w Szkole Podstawowej w Świątnikach

Autor i realizator programu – Agnieszka Pieluszyńska
Współrealizator – nauczyciel oddziału przedszkolnego

1. Założenia programu.

Okres przedszkolny oraz okres, w którym dziecko rozpoczyna naukę w klasie I, a dokładniej mówiąc czas, w którym dziecko nabywa dojrzałości szkolnej jest również kluczowym momentem, w którym ma szansę rozwinąć się prawidłowa wymowa. Dziecko w wieku ok. 7 lat, w chwili osiągnięcia gotowości szkolnej, powinno mieć w pełni rozwiniętą wymowę. Prawidłowa wymowa rozumiana jest w logopedii bardzo szeroko. Oznacza ona, nie tylko to, że dziecko prawidłowo wymawia wszystkie głoski występujące w systemie fonologicznym języka polskiego, w tym również głoski wymagające pionizacji języka (š, ž, č, ž) oraz głoskę r. Oznacza ona brak zniekształceń w wymowie głosek, tak jak ma to miejsce, np. przy sygmatyzmie międzyzębowym. Oznacza ona również dobrze uformowany system fonetyczno - fonologiczny oraz występowanie wszystkich kategorii gramatycznych oraz schematów składniowych. Mowa dziecka powinna być dobrze rozwinięta pod względem leksykalnym, znacząco większa się zasób słownictwa, pojawiają się nowe pojęcia, często abstrakcyjne.

Prawidłowa wymowa w okresie rozpoczęcia nauki czytania i pisania ma kluczowe znaczenie. Dziecko uczące się liter i głosek powinno potrafić prawidłowo je wymówić, czyli jeśli uczy się dwuznaku cz, czyli głoski č, nie może substytuować jej na c. Dobra wymowa daje możliwości precyzyjnej komunikacji, stanowi narzędzie w zdobywaniu informacji, pozwala na wyrażanie swoich myśli, własnych opinii i uczuć.

Przeprowadzone do tej pory badania przesiewowe w naszej szkole pokazują, że 81 % uczniów w oddziale przedszkolnym i w klasie I ma wadę wymowy, czy nieprawidłowo wymawia głoski, które powinny występować zgodnie z wiekiem metrykalnym. Dzieci mają również bardzo słabą sprawność narządów artykulacyjnych, co uniemożliwia właściwe ich ułożenie do wymowy danej głoski. Ogromnym problemem jest opóźniony rozwój słuchu fonemowego, co uniemożliwia właściwą terapię logopedyczną, bo dziecko nie rozróżnia prawidłowej wymowy od nieprawidłowej. Podjęta terapia logopedyczna jest mało skuteczna, bo zajęcia odbywają się rzadko ze względu na dużą ilość uczestników, a rodzice nie utrwalają wymowy dzieci, gdyż nie mają świadomości jak duże znaczenie ma praca w domu.

Z tych wszystkich względów bardzo zasadne jest wprowadzenie programu profilaktyki logopedycznej, który w swoim założeniu ma objęcie wszystkich dzieci z oddziału przedszkolnego i z klasy. Program też zakłada ścisłą współpracę logopedy, wychowawcy i rodziców, a również innych nauczycieli, pedagoga i dyrektora szkoły.

2. Adresaci.

Adresatami programu profilaktyki są w każdym roku szkolnym będą uczniowie oddziału przedszkolnego i klasy I w Szkole Podstawowej w Świątnikach. Pełnym badaniem efektów będzie objęta grupa, która w roku szkolnym 2015/2016 rozpocznie naukę w oddziale przedszkolnym, a w kolejnym roku w klasie I. Będzie to grupa kontrolna, która brała udział w programie pełne dwa lata szkolne. Końcowe wyniki badań będą porównane do wyników

przesiewowych tych uczniów na początku programu oraz uczniów kończonych klasę I w roku szkolnym 2014/2015, co pozwoli określić stopień rozwoju mowy każdego z uczestników programu, ale również porównać kompetencje komunikacyjne całej grupy do grupy, która nie była objęta programem.

3. Termin realizacji.

Projekt profilaktyki będzie realizowany przez dwa pełne lata szkolne 2015/2016, 2016/2017, tak żeby można było dokonać ewaluacji programu i wyciągnąć wnioski oraz zaplanować dalsze działania.

4. Cele ogólne.

Cele ogólne programu profilaktyki:

- zapobieganie występowaniu wad wymowy i trudności komunikacyjnych;
- niwelowanie istniejących wad wymowy;
- usprawnianie umiejętności komunikacyjnych;
- zapewnienie dzieciom jak najlepszego przygotowania do podjęcia nauki czytania i pisanania.

5. Zadania uczestników programu.

Zadania logopedy

- przeprowadzanie badań logopedycznych
- tworzenie programów terapii logopedycznej uwzględniających indywidualne potrzeby uczniów
- prowadzenie terapii logopedycznej indywidualnej i grupowej
- działania w zakresie profilaktyki logopedycznej
- motywowanie dzieci do ćwiczeń
- wzmacnianie wiary uczniów we własne możliwości i kształtowanie odpowiedniej samooceny
- wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci z wadą wymowy
- utrzymywanie stałej współpracy z rodzicami dzieci, pozostającymi pod opieką logopedy, angażowanie ich do świadomej współpracy nad rozwojem dzieci i kształtowaniem ich poprawnej wymowy
- utrzymywanie współpracy z dyrektorem, wychowawcami, pedagogiem i psychologiem
- kierowanie uczniów z deficytami w zakresie budowy/motoryki narządów mowy do odpowiednich specjalistów (ortodonta, laryngolog, chirurg)
- prowadzenie warsztatów i zajęć otwartych dla rodziców

Zadania dla wychowawców

- współpraca z logopedą w celu wspomagania indywidualnej terapii logopedycznej
- typowanie dzieci do pracy logopedycznej, które nie mają wady artykulacyjnej, ale wymagają wsparcia logopedy ze względu na trudności komunikacyjne
- nabycie umiejętności prowadzenia zajęć oddechowych i usprawniających narządy artykulacyjne oraz systematyczne prowadzenie takich zajęć
- systematyczne rozwijanie słuchu fonematycznego

Zadania dla rodziców

- uświadomienie sobie odpowiedzialności za proces nauki poprawnej wymowy przez ich dziecko
- uczestnictwo w przynajmniej jednych zajęciach indywidualnych dziecka w celu nabycia umiejętności wspomagania terapii w domu
- prowadzenie w domu zabaw oddechowych, artykulacyjnych, dźwiękonaśladowczych wspomagających terapię logopedyczną
- uczestnictwo w warsztatach logopedycznych
- utrwalanie w domu wymowy wyrazów, wyrażeń i zdań, nad którymi dziecko pracuje w szkole
- dbanie o systematyczne przynoszenie zeszytu ćwiczeń na zajęcia

6. Zasady programu

a. Zasada systematyczności

Program zakłada, że systematyczność będzie kluczem do efektywnej terapii dzieci. Logopeda będzie przynajmniej raz na trzy tygodnie prowadził zajęcia indywidualne z dzieckiem i przynajmniej raz na dwa miesiące zajęcia grupowe. Najistotniejsze w tym zakresie będą działania wychowawców. Przeszkoleni wychowawcy co najmniej 3 razy w tygodniu, najlepiej w poranku, będą prowadzili ćwiczenia oddechowe, ćwiczenia usprawniające narządy artykulacyjne, zabawy artykulacyjne oraz ćwiczenia słuchowe. Do systematycznej pracy należy włączyć rodziców, którzy będą utrwalani materiał leksykalny, nad którym pracowało dziecko w szkole.

b. Wyeliminowanie czynników wpływających patogenicznie na rozwój mowy

Konieczne należy uświadomić rodzicom i nauczycielom, jakie czynniki wpływają niekorzystnie na rozwój mowy dziecka i skutecznie je wyeliminować.

• Nieprawidłowe mówienie do dzieci w domu i w szkole.

Nauczyciel, a zwłaszcza rodzice powinni pamiętać, że to ich mowa jest wzorem dla dziecka. Nie dopuszcza się mówienia do dzieci np. zdrobniając wyrazy, naśladować mowę dziecka. Należy dbać o staranność wymowy, mówić w normalnym tempie, z prawidłowym akcentem i zachowując naturalną melodię mowy.

• Długotrwałe ssanie.

Długotrwałe ssanie, często utrzymujące się do okresu nauki w szkole w bardzo negatywny sposób wpływa na mowę dziecka. Odruch ssania zanikać powinien w 6 miesiącu życia i zastępowany powinien być przez odruch gryzienia i żucia. Poprzez ssanie język spoczywa na dnie jamy ustnej, co uniemożliwia pionizację języka potrzebną do wymowy głosek, np. przednojęzykowo-zębowych. Abstrahując od ssania smoczka, palca czy innych „pocieszek” w obecnych czasach zmorą są butelki z dziubkiem. Picie przez taką butelkę wymusza u dzieci ssanie. Od początku wdrożenia programu należy wyeliminować użycie takich butelek wśród dzieci i zastąpić je piciem przez rurkę lub z kubeczka, ewentualnie bezpośrednio z butelki.

• Niewłaściwe nawyki żywieniowe.

Z punktu widzenia logopedycznego chodzi o to, że rodzice często dzieciom chcą ułatwić jedzenie poprzez rozdrabnianie pokarmów, krojenie kanapek na mniejsze części czy usuwanie skórek od chleba. Tymczasem gryzienie chleba czy twardych

owoców to naturalny trening do wytworzenia wielu skomplikowanych ruchów przy artykulacji głosek. Wiotkie wargi, słaby, język, osłabione mięśnie żuchwy, wada zgryzu to rezultat braku gryzienia. Podczas realizacji programu dzieci będą zachęcane do gryzienia jabłek, marchewek czy skórek od chleba.

- **Duża ilość czasu spędzonego przed telewizorem i komputerem.**

Od kilku lat obserwuje się sytuację, w którym dzieci większą część czasu spędzają oglądając telewizję lub grając w gry komputerowe. Biernie spędzanie wolnego czasu negatywnie wpływa na cały rozwój fizyczny dziecka, a więc również na sprawność narządów mowy. Dziecko tylko odbiera komunikaty słowne, a samo nic nie mówi i tej mowy nie rozwija. Jakość komunikatów werbalnych dostarczanych przez telewizję jest bardzo niska, są to krótkie komunikaty, wykrzykiwane przez bohaterów kreskówek, dlatego należy zwrócić szczególną uwagę rodziców na ten element i zachęcać rodziców to tego, żeby z dziećmi rozmawiać mową czynną, bajki telewizyjne zastępować przez bajki czytane i zwyczajnie z dziećmi rozmawiać.

- **Nawykowe oddychanie przez usta.**

Bardzo wiele dzieci oddycha przez usta. Nawyk taki może mieć kilka powodów. Przede wszystkim występuje przy przerośniętym migdałku, częstych infekcjach górnych dróg oddechowych oraz utrwalonej wymowie międzyzębowej. Po wyeliminowaniu czynników patogennych należy zwrócić szczególną uwagę na to, żeby dziecko zachowało zamknięte usta w pozycji spoczynkowej.

- **Nieprawidłowa pozycja spoczynkowa języka.**

Długotrwałe ssanie, nawykowe oddychanie przez usta i mała sprawność języka powodują, że dzieci w pozycji spoczynkowej trzymają język na dnie jamy ustnej. Prawidłowo w pozycji spoczynkowej język powinien być przyklejony do podniebienia. Nieprawidłowe ułożenie języka utrwała się w sytuacji, gdy dzieci pracują z nogami w powietrzu. Dlatego od początku programu należy zadbać żeby uczniowie mieli stoliki i krzeselka dopasowane do wzrostu, co umożliwi oparcie stóp o podłoże i uniesienie języka do góry. Należy również zadbać o to w domu i zmotywować rodziców do dostosowania krzesła i biurka do wzrostu dziecka. Nauczyciel będzie też wykonywał wiele ćwiczeń wspomagających pionizację języka, np. kląskanie, śpiewanie piosenek na sylabę „la” itp.

c. Zasadę trójpodmiotowości oddziaływań

Program zakłada, że czynnymi jego uczestnikami będą dzieci, nauczyciele i rodzice, przy czym odpowiedzialność za sukcesy i porażki jednakowo spoczywa na każdej ze stron. Tylko pełne zaangażowanie wszystkich podmiotów zapewni sukces terapii.

d. Stworzenie kącików logopedycznych

W sali oddziału przedszkolnego i w klasie I zostaną stworzone kąciki logopedyczne, czyli miejsca, w którym dzieci i nauczyciele będą mieli na stałe dostępne przybory do ćwiczeń logopedycznych oraz gry językowe. Każde dziecko będzie miało własny pojemnik, w którym zgromadzone będą indywidualne przybory do ćwiczeń oddechowych i artykulacyjnych. W takim pojemniku dziecko będzie miało: słomkę do napojów, piłeczkę ping-pong, piórko, lusterko, pomponik i inne pomoce, w zależności od pomysłu dzieci i nauczycieli.

e. Zasadę indywidualizacji pracy

Program opiera się na ogólnej zasadzie pracy pedagogicznej tj. indywidualizacji pracy. W zajęciach logopedycznych, zwłaszcza grupowych będą brały udział dzieci, których mowa rozwija się prawidłowo, ale również dzieci o bardzo różnych zaburzeniach artykulacyjnych. Dlatego należy uwzględnić te różnice rozwojowe i dostosowywać wymagania, metody i formy pracy do indywidualnych potrzeb i możliwości dzieci.

f. Zasada stopniowania trudności

Zasada stopniowania trudności to również jedna z podstawowych zasad pedagogicznych. W tym projekcie oznacza ona, że niezależnie od stopnia sprawności narządów mownych, rozwoju artykulacji czy kompetencji komunikacyjnych dzieci rozpoczną działania na bardzo prostym materiale. Dopiero po jego opanowaniu nauczyciel i logopeda będzie przechodził do coraz trudniejszych kwestii. Dotyczy to szczególnie rozwoju słuchu fonematycznego. Oczywiście zasada ta nie przeczy zasadzie indywidualizacji pracy i w obrębie całego zajęcia niektóre ćwiczenia czy aktywności powinny zapewnić optymalny rozwój każdemu dziecku.

g. Zasada działań wielozmysłowych

Podczas większości zajęć rozwój mowy dzieci będzie wspierany różnymi pomocami dydaktycznymi, tak żeby zaangażować jak najwięcej zmysłów. Dzieci będą wykorzystywały analizator słuchowy (np. nagrania, wysłuchiwanie odgłosów, piosenki), analizator wzrokowy (np. obrazki, animacje), ruch (np. zabawy ruchowe, taniec), dotyk (np. rozpoznawanie przedmiotów po dotyku) oraz oczywiście mowę.

7. Metody, formy pracy.

Realizacja projektu obejmuje ćwiczenia zajęcia indywidualne i grupowe.

Zajęcia indywidualne przeprowadzane będą w oparciu o metodykę pracy logopedycznej.

Ogólny plan terapii indywidualnej prowadzonej przez logopedę:

a. Diagnoza logopedyczna

- badania mowy w oparciu o kwestionariusz G. Demel lub Z. Tarkowskiego
- badanie motoryki artykulacyjnej według H. Rodak
- wywiad z rodzicami dziecka w oparciu o narzędzie własne

b. Ćwiczenia słuchowe

- ćwiczenia percepcji słuchowej, np. rozpoznawanie odgłosów z otoczenia i z płyty
- dobieranie wyrazów rymujących się
- synteza i analiza sylabowa
- synteza i analiza fonemowa

c. Ćwiczenia usprawniające narządy artykulacyjne

- ćwiczenia języka
- ćwiczenia warg
- ćwiczenia policzków
- ćwiczenia żuchwy
- ćwiczenia podniebienia miękkiego

d. Ćwiczenia oddechowe i fonacyjne

- zabawy i ćwiczenia oddechowe

- nauka oddychania przepono-brzusznego
- wydłużanie fazy wydechu
- ćwiczenia emisji głosu
- e. Właściwa terapia logopedyczna**
- wywoływanie zaburzonych głosek
- utrwalanie wymowy wywołanych głosek: w izolacji, w sylabie, w nagłosie, śródgłosie i w wygłosie wyrazów, w zdaniach
- ćwiczenia w różnicowaniu utrwalonych głosek z głoskami różniącymi się miejscem lub sposobem artykulacji
- f. Ćwiczenia rozwijające i wzbogacające słownictwo dziecka oraz pamięć słowną**
- słuchanie nazw i wskazywanie odpowiadających im desygnatów
- wyjaśnianie niezrozumiałych nazw i pojęć
- praca na bogatym materiale językowym i obrazkowym
- ćwiczenia w zapamiętywaniu nazw i szeregów dźwięków oraz nazw.

Plan terapii grupowej prowadzonej przez wychowawców i logopedę:

a. Ćwiczenia słuchowe

- nasłuchiwanie odgłosów z otoczenia (np. z ulicy) lub z płyty
- rozpoznawanie rzeczy po wydawanym odgłosie
- rozpoznawanie kierunku dochodzenia dźwięku
- reagowanie na zmiany dźwięku – cicho, głośno; wysoko, nisko itp.
- rozpoznawanie głosów
- reagowanie na dany sygnał
- różnicowanie i naśladowanie głosów zwierząt
- wystukiwanie rytmu na podstawie np. układu klocków
- nasłuchiwanie schowanych przedmiotów wydających dźwięk
- zapamiętywanie kolejności wydawanych dźwięków
- wystukiwanie zapamiętywanych rytmów
- ustawianie klocków zgodnie z wystukany rytmem
- ćwiczenia w poprawnym wymawianiu głosek i powiązywaniu ich z literami
- naśladowanie odgłosów z otoczenia
- wyszukiwanie rymujących się wyrazów
- analiza sylab, wyrazów w mowie głośnej i cichej
- wyszukiwanie obrazków do wypowiedzianych słów
- wspólne wypowiadanie wierszy (dzieci dopowiadają)
- sylabizowanie wyrazów i wystukiwanie tych sylab
- wyszukiwanie głosek w nagłosie, wygłosie i śródgłosie
- dokańczanie sylab i tworzenie wyrazów
- wyszukiwanie wyrazów na tą samą głoskę (tylko w mowie lub obrazków)
- podawanie liczby wyrazów w zdaniu
- liczenie głosek i sylab w wyrazach
- modelowanie wyrazów za pomocą liter
- zabawa - podawanie wyrazu na głoskę kończącą poprzedni wyraz
- zabawa – „Kłaśnij gdy...” – usłyszysz a
- mówienie sylabami
- rozróżnianie wyrazów, które różnią się tylko jedną głoską. Różnica tej głoski powoduje zmianę znaczenia wyrazu: bułka-półka, domek-Tomek, góra-kura, bąk-

pąk, dama-tama, biurko-piórko, bije-opije, koza-kosa, rak-lak, kasa-kasza, tacka-taczka, buty-budy

- wyszukiwanie wyrazu ukrytego w innym, np. **stonoga**
- ćwiczenia pamięci polegające na zapamiętaniu ciągu wyrazów
- układanie wyrazów z sylab lub liter
- układanie zdań z wyrazów
- loteryjki sylabowe
- domina fonematyczne
- przekształcanie wyrazów poprzez przestawianie liter
- zabawy muzyczno-ruchowe
- opowiadanie treści wysłuchanego utworu lub odpowiedzi na pytania z nim związane
- rozpoznawanie piosenki po melodii
- mówienie tekstów z różnym natężeniem głosu
- zabawy ortofoniczne
- dopasowywanie napisów do ilustracji
- porządkowanie historyjek obrazkowych
- klasyfikowanie obrazków ze względu na jakąś cechę fonematyczną
- głoskowanie wyrazów (najpierw jednosylabowych)

Ćwiczenia słuchowe będą wspomagane przez realizację zabaw i zadań proponowanych przez Alicję Maurer, Romana Sprawkę, Joannę Graban.

b. Ćwiczenia oddechowe:

- wciąganie powietrza nosem, wydmuchiwanie powietrza nosem i ustami, stopniowe wydłużanie fazy wydechu
- nadymanie buzi i przepychanie powietrza z jednego policzka do drugiego
- nadmuchiwanie balonika
- zdmuchiwanie z dłoni papierków, piórek, pomponików itp. z różnym natężeniem oddechu
- dmuchanie na wiatraczek, płomień świeczki, robienie baniek mydlanych
- utrzymywanie w powietrzu piórka lub innego lekkiego przedmiotu, np. bańki mydlanej,
- dmuchanie przez rurkę
- przedmuchiwanie przedmiotów do określonego miejsca
- przenoszenie lekkich przedmiotów przy pomocy słomki
- mówienie na wydechu samogłosek, ciągów, np. dni tygodnia
- liczenie na wydechu, zabawy typu „pierwsza wrona bez ogona...”
- wprowadzanie w ruch wody w szklance przy pomocy słomki
- oddechowe mecze ping-pongowe
- zabawy z flipperem, dmuchajką
- uruchamianie przepony

c. Ćwiczenia warg:

- zakładanie dolnej wargi na górną i górnej na dolną,
- cmokanie,
- parskanie wargami,
- zaokrąglanie warg i ich rozciąganie

- przesuwanie kącików ust
- mówienie różnych samogłosek z przesadną artykulacją
- dmuchanie
- robienie z warg, dziubka, ryjka itp.
- utrzymywanie przedmiotów na górnej wardze, np. ołówka

d. Ćwiczenia żuchwy:

- opuszczanie o podnoszenie żuchwy
- wysuwanie żuchwy do przodu i cofanie jej
- przeżuwanie, naśladowanie żucia gumy
- otwieranie i zamykanie ust przy widocznych zębach
- zakładanie zębów na górną wargę

e. Ćwiczenia podniebienia miękkiego:

- ziewanie
- przełykanie śliny, płynów,
- kaszlanie
- chrapanie
- naśladowanie śmiechu – hi, ha, hu,
- chuchanie
- wymawianie sylab z głoskami tylnojęzykowymi (ka, ku, ga, gu)
- naśladowanie odgłosów ptaków wiejskich (gę, gę, ko, ko itp.)
- oddychanie – wdech nosem, wydech ustami
- zasysanie drobnych przedmiotów do słomki i przenoszenie ich
- nabieranie powietrza i zatrzymywanie go w buzi przy wypełnionych policzkach

f. Ćwiczenia języka (wykonywanie przy otwartych ustach):

- wysuwanie języka na brodę
- wysuwanie języka na nos
- dotykanie językiem kącików ust na zmianę
- liczenie, czyszczenie ząbków górnych i dolnych od strony wewnętrznej i zewnętrznej
- oblizywanie językiem ust na różne sposoby (od prawej do lewej, ruchem okrężnym itp.)
- kłaskanie
- dotykanie czubkiem języka podniebienia
- wypychanie policzków językiem
- zahaczanie czubka języka za dolne ząbki i wykonywanie „kocięgo grzbietu”
- jedzenie za pomocą języka np. preparowanego ryżu, lizanie kisielu
- przeciskanie języka przez ząbki
- zabawy z sylabą la, li itp.
- unoszenie boków języka „filiżanka”
- przyklejanie języka do podniebienia „grzybek”
- ”rysowanie językiem” – kółek, kropek itp.

g. Ćwiczenia ortofoniczne i dykcyjne

- naśladowanie odgłosów
- wymawianie trudnych artykulacyjnie wyrazów i wyrażeń

- recytacja krótkich wierszyków logopedycznych

Wszystkie ćwiczenia wspomagane będą przez bajeczki logopedyczne np. „Języczek wędrowniczek”, podczas słuchania których dzieci wykonują określone ruchy narządami artykulacyjnymi.

8. Planowane efekty.

Dziecko:

- chętnie bierze udział w proponowanych zabawach i ćwiczeniach,
- wykonuje zaproponowane ćwiczenia indywidualnie i w grupie,
- pionizuje język,
- potrafi oddychać przez nos, wydłużyć fazę wydechu,
- poprawia swoją wymowę,
- ma większy zasób słów,
- ma dobrze wykształcony słuch fonematyczny,
- potrafi się komunikować z rówieśnikami i dorosłymi.

Rodzic:

- wie, jakie czynniki negatywnie wpływają na rozwój mowy,
- stara się wyeliminować te czynniki,
- jest współodpowiedzialny za terapię dziecka,
- współpracuje z logopedą i wychowawcą, przynajmniej raz bierze udział w zajęciach indywidualnych z dzieckiem,
- utrwała prawidłową wymowę w domu.

Nauczyciel:

- potrafi wytypować dzieci wymagające terapii logopedycznej,
- potrafi przeprowadzić ćwiczenia usprawniające aparat artykulacyjny, ćwiczenia oddechowe i ćwiczenia słuchu fonematycznego,
- współpracuje z logopedą i rodzicami dziecka,
- uczestniczy w zajęciach warsztatowych,
- dba o eliminowanie czynników patogenicznie wpływających na rozwój mowy w szkole,
- potrafi efektywnie stymulować rozwój mowy dzieci.

Logopeda:

- wykonuje badania mowy dziecka,
- prowadzi systematyczną terapię logopedyczną indywidualną i grupową,
- współpracuje z rodzicami i nauczycielami w zakresie instruktażu do ćwiczeń oraz innych form pomocy,
- prowadzi warsztaty dla rodziców i zajęcia otwarte,
- koordynuje wszystkie działania projektu.

9. Literatura wykorzystana do realizacji programu

1. Maurer Alicja „Dźwięki mowy. Program kształtowania świadomości fonologicznej dla dzieci przedszkolnych i szkolnych”
2. Graban Joanna, Sprawka Roman „Trening słuchu. Ćwiczenia rozwijające percepcję słuchową u dzieci”
3. Sprawka Roman, Graban Joanna „Logopedyczne zabawy grupowe dla dzieci od 4 do 7 lat”
4. Demel Genowefa „Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola”
5. Rodak Hanna „Terapia dziecka z wadą wymowy”
6. Antos Danuta, Demel Genowefa, Styczek Irena „Jak usuwać seplenienie i inne wady wymowy”